

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті розглядається актуальна проблема вивчення феномену креативності. Зокрема, досліджується взаємозв'язок креативності як конституента інтелекту та творчої діяльності як вродженої здатності особистості. У фокусі уваги перебувають визначення дефініції "креативність", мотиви творчої діяльності та пропозиції щодо розвитку власної креативності. Досліджуються також теорії самоефективності особистості та концепція послідовності, які сприяють формуванню впевненої творчої позиції людини, з'ясовуються умови успішної самоактуалізації. Особлива увага приділяється креативності як феномену вродженої творчої здатності.

Ключові слова: креативність, творчість, інтелектуальна творчість, дивергентні здатності, самоефективність, самоактуалізація, педагогічна творчість, мотивація.

Сьогодні набуває важливості креативність загалом і нестандартність мислення зокрема. Серед ряду причин можна виокремити такі: 1) креативність є джерелом інновацій; 2) внаслідок своєї гнучкості креативність дозволяє миттєво адаптуватися до швидкоплинних подій; 3) креативність – це навичка самоефективності та саморозвитку, адже спонукає постійно навчатися, вдосконалюватися, винаходити нові способи бачення та розвитку проблемних ситуацій; 4) прокачує взаємну та злагоджену роботу обох півкуль головного мозку.

На зламі тисячоліть, у новому ХХІ сторіччі система освіти України зазнає тотальної трансформації, зміни освітньої парадигми та ряду кардинальних перебудов як у підході до навчання, так і в самих компетентностях, якими повинен володіти успішний, конкурентоспроможний випускник навчального закладу сьогодні. Серед навичок ХХІ сторіччя креативність, адаптивність і вміння творчо мислити цінуюватимуться значно вище за конкретні знання та вміння, які легко можна підмінити простими алгоритмами [1, с. 45].

Дослідженням проблематики креативності особистості присвятили наукові праці вітчизняні та зарубіжні вчені: Ф. Баррон, С. М. Бернштейн, Д. Б. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Х. Грубер, Дж. Девідсон, В. М. Дружиніна, Є. П. Ільїн, Н. Коган, О. М. Матюшкін, С. Меднік, В. О. Моляко, І. П. Особов, Я. О. Пономарьов, П. І. Підкасистий, Дж. Рензулі, Е. Торренс, К. Тейлор, Д. Харрінгтон, Д. Фельдман, Р. Штернберг, О. Л. Яковлева.

Проте проблема формування творчого мислення і роль креативності в самоефективності, конкурентоспроможності й успішній самореалізації людини ще на знайшла свого остаточного вирішення.

У цій статті буде здійснена спроба дослідити психолого-педагогічні засади креативності, з'ясувати поняття "самоефективність", джерела її виникнення та розкрити роль креативності в професійній самореалізації майбутніх учителів біології. Особливу увагу буде приділено креативності як вродженій здатності.

Звичка починати з дефініцій, презентована нам німецькою науковою традицією, що бере свої витoki у середньовічній схоластиці, зобов'язує на початку викладу основного матеріалу дати визначення головному поняттю. Словники трактують креативність із різних позицій, тож однозначного пояснення цього феномену немає. В основу поняття покладено дієслово англійської мови create, що в перекладі означає "створення". В інших джерелах знаходимо латинський відповідник, слово creation, що теж означає "творення". Відповідно креативною особою (англ. creative) вважають ту, яка створює щось нове на основі інтелектуального й естетичного відбору, трансформації попередньо набутого досвіду.

Варто зазначити, що, на думку П. Н. Анохіна, користуючись когнітивною парадигмою, можна розглянути креативну діяльність психіки як єдину систему, яка переробляє інформацію. У ній розрізняють такі компоненти: 1) отримання знань; 2) їх застосування; 3) трансформація та збереження знань. Здатність застосовувати знання, використовувати досвід ототожнюється з інтелектом; научуваність – це здатність до отримання знань, а безпосередньо креативність – здатність до їх трансформації завдяки розвиненій уяві, сформованій фантазії, здатності висувати гіпотези. Кожному компоненту відповідає специфічна мотивація та форма активності. Для креативності – це мотивація самоактуалізації (за А. Маслоу) і творча активність (здатність до творчості) [2].

Як зазначає А. Бандура, внутрішні мотиваційні процеси виникають внаслідок когнітивної діяльності особистості: успішно плануючи свою діяльність, людина з високим рівнем самоефективності стає внутрішньо вмотивованою та рухається до здійснення задуманого плану [3]. Пусковим механізмом для розвитку внутрішньої мотивації до креативної діяльності, за концепцією А. Бандури, є віра у власні творчі здатності та їх достатність [4, с. 74] для креативного вирішення тієї чи іншої поставленої задачі.

Як зазначає С. О. Доценко, будь-яка система, в т. ч. і людина, починає видозмінюватися, тобто розвиватися, під впливом внутрішніх (особистих) потреб і зовнішніх вимог навколишнього середовища. До внутрішніх мотивів творчої діяльності людини належать: 1) реалізація генетично закладеної в людині пошукової потреби; 2) інстинкт самозбереження, продовження роду та виживання; 3) задоволення первинних матеріальних потреб; 4) задоволення первинних духовно-соціальних потреб (самоповага, визнання, любов,

самореалізація та саморозвиток); 5) користолюбство, владолубство, кар'єризм; 6) лінь, небажання витрачати свою енергію, паразитизм. Зовнішні мотиви творчої діяльності людини: 1) задоволення власних потреб; 2) дотримання ідеології та культури суспільства; 3) почуття моди (стадності), бажання бути не гіршим за інших [5, с. 361].

Саме тому, формуючи сприятливе освітнє середовище, відповідні педагогічні умови в системі фахової підготовки, ми розвиваємо креативогенні риси майбутньої креативної особистості вчителя біології.

Як зазначає С. О. Доценко, креативність особистості як здатність до творчої діяльності є суб'єктивною передумовою для творчості [5, с. 365]. У ХХ сторіччі творчість розглядалася філософами як проблема буття окремої людини чи колективу людей у світі, як питання її особистого досвіду, розвитку, життя. Об'єктом творчості стає сама людина в єдності з предметними умовами, формами спілкування і самореалізації, котрі необхідно відтворити чи змінити, зберегти чи оновити [6, с. 440].

Протягом всього історичного періоду розвитку філософії уявлення про творчість суттєво трансформувалися. Але наскрізною лінією у всіх дослідженнях репрезентується той факт, що здатність до творчості, тобто креативність, не потрібно розвивати з нуля, адже в людській природі творча здатність закладена з самого початку. А. Маслоу зазначав, що "креативність – це творча спрямованість, яка від народження властива усім, але вона втрачається більшістю під впливом сформованої системи виховання, освіти та соціальної практики".

Яскравий внесок у розуміння творчості зробив М. О. Бердяєв, наскрізною темою досліджень якого була людина творча – Homo creates [7, с. 289]. Він був переконаним, що "у творчий акт людини привноситься нове, таке, що ще не належить цьому світу, не є його складовою частиною" [7, с. 289; 8].

На думку М. О. Бердяєва, творчість є внутрішньо виправданою і не потребує інших пояснень, а людська природа – "природа творчості, творця". Необхідною умовою для вияву творчості є свобода, яку М. О. Бердяєв трактує як "позитивну творчу силу", що криється в любові і сама нею є. Сила творчості завжди спрямована на створення нового, а не для пристосування до умов наявного, звичного та буденного. У своїй концепції творчості він зазначає, що "творчість – це головна мета існування людини на землі, шлях до її спасіння" [8].

Таблиця 1

Трактування феномену креативності вітчизняними та зарубіжними науковцями

Креативність	це здатність	<i>виявляти</i>	нові способи вирішення проблеми і способи її вираження	К. Роджерс, 1994
		<i>отримувати</i>	цінні результати нестандартним способом	Х. Гейвін, 2003
		<i>породжувати</i>	оригінальні ідеї в умовах вирішення та постановки нових проблем	М. Воллах
		<i>усвідомлювати</i>	проблеми та протиріччя	Е. Торренс
		<i>формувати</i>	нові гіпотези щодо відсутніх елементів ситуації	
		<i>відмовлятися</i>	від стереотипних способів мислення	Дж. Гілфорд
		<i>долати</i>	стереотипи на кінцевому етапі синтезу мислення та широкому полі асоціацій	С. Меднік
		<i>вносити</i>	дещо нове в попередньо набутий досвід	Ф. Баррон
		це <i>операції</i> дивергентної продуктивності; це готовність генерувати велику кількість ідей щодо одного і того самого об'єкта	Дж. Гілфорд, М. О. Холодна, 2002	
		це <i>потреба</i> у дослідницькій діяльності	В. М. Козленко, 1990	
	у контексті розвитку та становлення професіонала	<i>це умова</i> творчого саморозвитку особистості й істотний резерв її самоактуалізації	Н. Вишнякова	
		<i>це чинник</i> саморозвитку, який забезпечує створення нових інтелектуальних продуктів шляхом побудови оригінальних підходів, використовуючи фахові знання у нестандартних ситуаціях	Н. Березанська, В. Нурков	
	<i>це здібності</i>	швидко і нестандартно вирішувати інтелектуальні (навчальні) задачі	С. О. Сисоєва	

Нині існує безліч думок науковців про природу креативності (табл. 1). Але спільним для всіх є твердження, що основним елементом креативності є генерування ідей, пошук та оприявлення проблем і їх нешаблонне оригінальне рішення. За визначенням С. О. Сисоєвої, творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації своїх творчих можливостей додаткових якостей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності [9, с. 145].

Креативність та її характеристики, на думку багатьох авторів, пов'язані з набором якостей особистості, що виявляються у певній професійній діяльності. Згідно з поглядами А. Маслоу та К. Роджерса, креативність є універсальною характеристикою, яка пов'язана з психологічною зрілістю особистості. Іншими словами, креативність як особистісна характеристика обов'язково повинна бути невід'ємним компонентом у людини, котра прагне самореалізуватися.

Ряд дослідників (А. К. Маркова, Я. О. Пономарьов) отожднювали креативність із поняттям "творчість" та визначили її як необхідну складову частину успішного педагога. Вони відзначають, що креативність виявляється у творчому підході педагога до власної діяльності.

М. М. Кашапов розрізняє поняття "креативність" і "творчість". Творчий процес засновується на натхненні автора, його здібностях, традиціях, яких він дотримується. Що стосується креативного процесу, то його головним компонентом є прагматичний елемент: розуміння, для чого потрібно створювати, на кого потрібно орієнтуватися, як потрібно це зробити і, власне, що саме необхідно [10].

Креативність у діяльності педагога розглядає й А. К. Маркова. Творчий потенціал, на її думку, є важливою характеристикою особистості учителя. Творчість – це діяльність, що породжує дещо нове, раніше не відоме, на основі реорганізації попереднього досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів [11, с. 184; 12].

Більшість науковців роблять акцент у визначенні креативності на особливостях чи якостях особистості. На думку Дж. Гілфорда, креативність і творчий потенціал можуть бути визначені як сукупність здатностей і ряду якостей, котрі сприяють успішному творчому мисленню [13, с. 165; 14; 15, с. 178]. Безпосередньо з креативністю пов'язані дві особистісні якості, а саме: інтенсивність пошукової мотивації; сприйнятливості і чуттєвості до побічних продуктів активного процесу мислення.

Спираючись на дослідження ряду науковців, ми погоджуємося з І. В. Гриненком [17], що творча здатність є природною характерологічною рисою людського розуму й поведінки, яка притаманна всім. Креативність – це рішення і водночас ставлення до життя, оскільки вона ґрунтується на здатностях особистості швидко переходити від звичайного до нетрадиційного способу мислення. За дослідженнями К. Двек (Dweck, 1999), деякі люди ("теоретики") вважають за краще працювати виключно в тих доменах, які їм відносно знайомі, а інші ("інкрементні теоретики") шукають нові виклики та нові концептуальні домени для власної реалізації поставлених завдань. На думку Р. Штернберга, креативність, очевидну для дітей, дуже важко відшукати у дорослих через те, що її потенціал придушує суспільство, заохочуючи інтелектуальну відповідальність.

Пропозиції Р. Штернберга, як розвинути власну креативність "як сміливе рішення" (Sternberg, 2001): 1) переосмислення проблеми; 2) питання й аналіз припущення; 3) не вважати, що креативні ідеї продаються самостійно – продавати їх; 4) заохочувати ідеї; 5) визнати, що знання можуть як стимулювати, так і гальмувати креативність; 6) визначити та подолати перешкоди; 7) приймати розумні ризики; 8) допускати неоднозначність; 9) віра в себе (самореалізація); 10) знайти те, що любиш робити; 11) затримувати задоволення; 12) рольові моделі творчості; 13) перехресне запилення ідей; 14) винагороджувати творчість; 15) не боятися помилок; 16) заохочувати співпрацю; 17) дивитися на речі під іншим кутом; 18) брати на себе відповідальність за успіхи та невдачі; 19) створити максимально релевантні умови для особистості / середовища; 20) продовжувати інтелектуальне зростання [18, с. 87].

Самоефективність (англ. self-efficacy), самодієвість (за Девідом Келлі) [19, с. 78], на думку А. Бандури, – це переконання особистості щодо власних можливостей самореалізації та визначення власного рівня ефективності. Саме ці переконання визначають, як людина себе ідентифікує, що відчуває та як поводить, в якому контексті рухаються її думки, як сама визначає мотивуючі фактори. За рівнем самоефективності А. Бандура виділяє два типи людей, чие життя, професійна діяльність і характерологічні риси значно різняться за наявності будь-якої проблемної ситуації чи перешкоди.

Особистість із високим рівнем самоефективності: 1) проблемну ситуацію сприймає з погляду її новизни та рівня зусиль, яких необхідно докласти, щоб її подолати; 2) має глибоке зацікавлення та захоплення власною діяльністю; 3) висуває перед собою складні завдання та великі цілі, що потребують значних розумових і креативних затрат; 4) швидко ліквідує дефіцит знань і брак інформації; 5) завжди володіє ситуацією; 6) швидко відновлює втрачені енергію та сили. Натомість особистість із низьким рівнем самоефективності будь-яку проблемну ситуацію сприймає як перешкоду, якої необхідно уникати. Вона швидко втрачає інтерес до обраної цілі, сумнівається у своїх здібностях, її енергія та сили концентруються навколо власних недоліків і можливих негативних результатів своєї діяльності [3].

Чим вищий рівень самоефективності людини, тим більшу ціль і вищу мету вона сповідує та поступово досягає. Більшість векторів людської діяльності спочатку зорганізовуються у думках. Рівень самоефективності впливає на випереджальні сценарії, що людина вибудовує завдяки когнітивній діяльності та транслює в реальному житті. У тих, хто має вищий рівень самоефективності, відбувається візуалізація сценаріїв успішної реалізації, що дає змогу знайти позитивні підказки та вмотивовує на продуктивність. Ті, хто має нижчий рівень самодієвості, візуалізують сценарії з перешкодами, концентруючись на невідворотності негативного результату, внаслідок сумнівів і зниження рівня власних здібностей та можливостей [3].

Прескот Леккі, автор теорії послідовності, піонер у галузі цієї Я-концепції та спеціаліст у сфері креативного управління, стверджував, що людині властива вроджена потреба в послідовності. Якщо якась думка не

відповідає іншим, домінуючим ідеям і концептам, мозок її рішуче заперечує та відкидає. Теорія послідовності стверджує, що ми поводимося відповідно до уявлень про себе, які формуються та утверджуються в нашому сприйнятті власної особистості. Саме тому теорія послідовності – це найпростіший метод побудувати переконливий образ самого себе [20].

Висновки. Здатність до творчості, або креативність, не потрібно розвивати з нуля. Адже в людській природі творча здатність закладена від народження. Креативність як процес формування оригінальних ідей, що мають свою цінність, є рушієм сучасної цивілізації. Вона допомагає впоратися з викликами, що постають, і сприяє особистому розвитку. Віра в себе та свою беззаперечну креативність сприяє самоефективності особистості й успішній самоактуалізації. Формування власного творчого образу та впевненого креативного погляду на проблеми, що виникають, за теорією послідовності, забезпечують утвердження позитивної установки та сміливої творчої позиції.

Перспектива подальшого дослідження заявленої теми вбачається у створенні моделі розвитку креативності як вродженої здатності до творчості майбутніх учителів біології для успішної самореалізації на підґрунті високого рівня самоефективності.

Використана література:

1. Скакун Н. Нова Українська Школа: креативний компонент / Н. Скакун // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.". – Львів, 2018. – С. 45–48.
2. Дружинин В. Н. Психология общин способностей / В. Н. Дружинин. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 368 с.
3. Bandura A. Self-efficacy / A. Bandura // V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior. New York : Academic Press, 1994. – Vol. 4. – P. 71–81. – (Reprinted in H. Friedman [Ed.], Encyclopedia of mental health. San Diego : Academic Press, 1998.
4. Гордеева Т. О. Мотивация достижения: теории, исследования, проблемы / Т. О. Гордеева // Сборник : Современная психология мотивации / под ред. Д. А. Леонтьева. – Москва : "Смысл". – 2002. – С. 74–78.
5. Доценко С. О. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів засобами винахідницьких завдань / С. О. Доценко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2016. – Вип. 51 (104). – С. 359–367.
6. Социальная философия: Словарь / сост. и ред. В. Е. Кемеров, Т. Х. Кемимов. – Москва : Академический Проект, 2003. – 560 с.
7. Бердяев Н. А. Смысл творчества. Опыт оправдания человека / Н. А. Бердяев. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psylib.org.ua/books/berdn01/index.htm>.
8. Georgii P. Fedotov Berdyayev – the thinker / Translated by Fr. Stephen Janos. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.vehi.net/berdyayev/berdyayev_thinker.html.
9. Сисоева С. О. Основы педагогической творчости : [підручник] / С. О. Сисоева. – Київ : Міленіум, 2006. – 344 с.
10. Кашапов М. М. Психология творческого мышления профессионала : [монографія] / М. М. Кашапов. – Москва : Пер Сэ, 2006. – 688 с.
11. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – Москва : Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996. – 312 с.
12. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / С. Л. Рубинштейн. – Москва : АН СССР, 1958.
13. Guilford G. P. Aptitude for creative thinking: one or many? / G. P. Guilford // Ibid. – 1976. – Vol. 10. – № 3. – P. 165–169.
14. Guilford G. P. Creative Talents: Their nature, uses and development / G. P. Guilford. – Buffalo, New York : Bearly Limited, 1986.
15. Guilford G. P. Some misconceptions regarding measurement of creative talent / G. P. Guilford // Ibid. – 1971. – Vol. 5. – № 2. – P. 77–87.
16. Guilford G. P. Three faces of intellect / G. P. Guilford // Amer. Psychol. – 1959. – № 14. – P. 469–479.
17. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / І. В. Гриненко ; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – 20 с.
18. Robert J. Sternberg. The Nature of Creativity / Robert J. Sternberg // Creativity Research Journal. – 2006. – Vol. 18. – № 1. – P. 87–98.
19. Келлі Т. Творча впевненість Як розкрити свій потенціал / Т. Келлі, Д. Келлі. – Київ : Основи, 2017. – 296 с.
20. Damian Hughes. How to change absolutely anything. – 2012.

References:

1. Skakun N. Nova Ukrainjska Shkola: kreatyvnyj komponent [New Ukrainian School: A Creative Component] / N. Skakun // Materials of the international scientific and practical conference "Key issues of scientific research in the field of pedagogy and psychology in XXI". – Lviv, 2018. – S. 45–48.
2. Druzhinin V. N. Psikhologiya obshchikh sposobnostey / V. N. Druzhinin // SPb. : Piter, 2002. – 368 s. [Psychology of General Abilities].
3. Bandura, A. (1994). Self-efficacy // V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4. P. 71–81). New York : Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], Encyclopedia of mental health. San Diego: Academic Press, 1998.
4. Gordeeva T. O. Motivatsiya dostizheniya: teorii, issledovaniya, problemy / T. O. Gordeeva. – Sb.: Sovremennaya psikhologiya motivatsii / pod. red. D. A. Leonteva. – M., "Smysl", – 2002. – S. 74–78. [Motivation of achievement: theory, research, problems].
5. Docenko S. O. Rozvytok tvorchykh zdibnostey uchniv pochatkovykh klasiv zasobamy vynakhidnycjkykh zavdanj / S. O. Docenko // Pedagoghika formuvannja tvorchoji osobystosti u vyshnij i zagaljnoosvitnij shkolakh. – Vyp. 51 (104). – 2016. – S. 359–367 [Development of creative abilities of primary school pupils by means of inventive tasks // Pedagogy formation of a creative person in higher and secondary schools].
6. Sotsialnaya filosofiya: Slovar / Sost. i red. V. Ye. Kemerov, T. Kh. Kemimov. – M. : Akademicheskij Proekt, 2003 – 560 s. [Social Philosophy: Dictionary].
7. Berdyayev N. A. Smysl tvorchestva. Opyt opravdaniya cheloveka / N. A. Berdyayev. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://psylib.org.ua/books/berdn01/index.htm>. [Sense of creativity. Experience of human justification].

8. Georgii P. Fedotov Berdyaev – the thinker / Translated by Fr. Stephen Janos. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.vehi.net/berdyaev/berdyaev_thinker.html.
9. Sysojeva S. O. Osnovy pedagogichnoji tvorchosti : [pidruchnyk] / S. O. Sysojeva. – Kyiv : Milenium, 2006. – 344 s. [Fundamentals of Pedagogical Creativity: Textbook.]
10. Kashapov M. M. Psikhologiya tvorcheskogo myshleniya professionala: monografiya / M. M. Kashapov. – Moskva : PerSe, 2006. – 688 s. [Psychology of creative thinking of a professional: monograph]
11. Markova A. K. Psikhologiya professionalizma / A. K. Markova. – Moskva : Mezhdunarodnyy gumanitarnyy fond "Znanie", 1996. – 312 s. [The psychology of professionalism International Humanitarian Foundation "Knowledge"]
12. Rubinshteyn S. L. O myshlenii i putyakh ego issledovaniya / S. L. Rubinshteyn. – M. : AN SSSR, 1958 [On thinking and the ways of his research]
13. Guilford G. P. Aptitude for creative thinking: one or tapy? / G. P. Guilford // Ibil. – 1976. – Vol. 10. – № 3. – P. 165–169.
14. Guilford G. P. Creative Talents: Their nature, uses and development / G. P. Guilford. – Bufalo, New York : Bearly Limited, 1986.
15. Guilford G. P. Some misconceptions regarding measurement of creative talent / G. P. Guilford // Ibid. – 1971. – Vol. 5. – № 2. – P. 77–87.
16. Guilford G. P. Three faces of intellect / G. P. Guilford // Amer. Psychol. – 1959. – № 14. – P. 469–479.
17. Ghrynenko I. V. Pedagogichni umovy rozvytku kreatyvnosti majbutnikh uchyteliv ghumanitarnogho profilju u procesi fakhovoji pidgotovky [Pedagogical conditions of development of creativity of future teachers of the humanitarian profile in the process of professional training] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 "Teorija i metodyka profesijnoji osvity" / I. V. Ghrynenko ; Ternopil'skij nac. ped. un-t im. V. Ghnatjuka. – Ternopil, 2008. – 20 s.
18. Robert J. Sternberg. The Nature of Creativity / Robert J. Sternberg // Creativity Research Journal. – 2006. – Vol. 18. – № 1. – P. 87–98.
19. Kelli T. Tvorcha vpevnenistj Jak rozkryty svij potencial / T. Kelli, D. Kelli. – Kyiv : Osnovy, 2017. – 296 s. [Creative Confidence How to Disclose Your Potential].
20. Damian Hughes. How to change absolutely anything. – 2012.

Скакун Н. С. Креативность как залог профессиональной самоэффективности будущих учителей биологии

В статье рассматривается актуальная проблема изучения феномена креативности. В частности, исследуется взаимосвязь креативности как конституента интеллекта и творческой деятельности как врожденной способности личности. В фокусе внимания находятся определения дефиниции "креативность", мотивы творческой деятельности и предложения по развитию собственной креативности. Исследуются также теории самоэффективности личности и концепция последовательности, которые способствуют формированию уверенной творческой позиции человека, выясняются условия его успешной самоактуализации. Особое внимание уделяется креативности как феномену врожденной творческой способности.

Ключевые слова: креативность, творчество, интеллектуальное творчество, дивергентные способности, самоэффективность, самоактуализация, педагогическое творчество, мотивация.

Skakun N. S. Creativity as protection of professional self-efficiency of future teachers of biology

The article deals with the actual problem of studying the phenomenon of creativity. In particular, the interrelation of creativity as a constituent of intelligence and creative activity as an innate ability of an individual is investigated. The focus is on determining the definition of creativity, the motives of creative activity and suggestions on developing their own creativity. Theories of self-efficacy of the individual and the concept of sequence, which promote the formation of a confident creative position of a person and find out the conditions for successful self-actualization, are also studied. Particular attention is paid to creativity as a phenomenon of innate creativity.

Key words: creativity, creativity, intellectual creativity, divergent abilities, self-efficiency, self-actualization, pedagogical creativity, motivation.